

NIEUWSBRIEF

NUMMER 6

mei 2014

HET BEHOUDEN WAARD

En opeens is alles groen, geel en paars! En dat niet als gevolg van een knokpartij, maar 'gewoon' door de wisseling van de seizoenen. Het voorjaar is losgebarsten en trakteert ons op een bont palet van kleuren in allerlei toon en nuance. Soms uitbundig en fel, soms heel bescheiden en teer. Je kijkt je ogen uit! Wat valt er veel te zien in tuinen, weilanden, slootkanten, bermen, plantsoenen. En wat een geuren! Fluitenkruid, siringen: overweldigend, bedwelmend! Heerlijk om grote bossen in huis te zetten.

Bermen aan de Parallelweg: een ware bloemenzee!

Elke wandeling door het dorp is een ontdekkings-tocht: elke dag ontdek je weer wat nieuws in bloei. Veel lelijks wordt door bloeiend gewas fleurig en keurig gecamoufleerd. Groen, geel, paars en blauw: we leven er weer van op. Het behouden waard!

Liesbeth Leenman, redactie

GROEN, HET KAPITAAL VOOR GEMEENTEN EN HAAR BEWONERS

1. Kinderen die vaker spelen in het groen kunnen zich beter concentreren, ontwikkelen zich motorisch en psychisch beter, zijn creatiever en overgewicht komt 15% minder voor.
2. Angst, gezondheidsklachten en depressiviteit komen tot 33% minder voor in een groene omgeving.
3. Een vrijstaande stads-/dorpsboom vangt net zoveel schadelijke stoffen af als 20.000 autokilometers produceren.
4. Groen heeft een isolerende werking dat leidt tot minder geluidsoverlast en 10% energiebesparing.
5. Financiering van groen door initiatieven van particulieren en bedrijven: in Dordrecht hebben ondernemers van bedrijventpark de Kil II het groenonderhoud van de gemeente overgenomen.
6. Juiste inzet van groen kan bijdragen aan de verkeersveiligheid.
7. Een groene werkomgeving leidt tot 30% minder gezondheidsklachten en tot 16% meer productiviteit bij werknemers. Aanleg van toegankelijk groen stimuleert het gebruik door fietsers en voetgangers.
8. Buurtparken en buurtgroen zorgen voor een beter microklimaat, dat leidt tot een betere gezondheid.

Een gezonde boom heeft een koelend vermogen van ongeveer 10 airco's.

9. Groen heeft een rustgevende, helende werking op ouderen en haalt ze uit hun sociale isolatie. Dementerende patiënten hebben minder last van negatieve reacties en woedeaanvallen.

10. Een juiste inzet van groen kan de luchtkwaliteit met 30% verbeteren en kan de schadelijke stoffen in de lucht op schoolpleinen, wandelpassages en rond ziekenhuizen aanzienlijk reduceren.

Bron: De vitale groene stad. www.devitalegroenestad.nl

NIET VERGETEN

Ooit was Hardinxveld-Giessendam een enkele keer in het landelijke nieuws als een van de leden van het koninklijk huis een schip had gedoopt op scheepswerf De Merwede. Dan hoorde je de plaatsnaam bij het NOS-journaal. Nu op die werf geen schepen meer worden gebouwd van wereldformaat, is het nieuws qua inhoud gedevalueerd, maar qua frequentie sterk verhoogd: 'Er staat een file van vier kilometer tussen Gorinchem en Hardinxveld-Giessendam vanwege een gestrande vrachtwagen'.

Tijdens de nationale dodenherdenking op zondag 4 mei 2014 in Amsterdam sprak burgemeester Eberhart van der Laan. Hij haalde herinneringen op aan zijn ouders, die moeite hadden met het verwerken van wat ze hadden meegemaakt. Hij noemde de verzetsdaad van een overval door een knokploeg op het distributiekantoor in Hardinxveld. Door een knokploeg uit Rijnsburg, waarvan zeven van de twaalf leden in de oorlog het leven lieten.

Opnieuw kwam de naam van ons dorp via de televisie in heel Nederland. Een moment om ons eens wat meer te realiseren dat we wonen in een mooi dorp, waar we trots op mogen zijn. Dat betekent echter ook dat we ons wel eens wat meer mogen roeren in wat er in dat mooie dorp gebeurt. In de afgelopen decennia zijn er gebouwen neergezet, die misschien wel functioneel zijn, maar nou niet echt de schoon-

heidsprijs verdienen. Soms denk je dan dat met een klein beetje meer creatief denken hetzelfde had kunnen worden gerealiseerd, maar dat dit dan een wat mooiere en duurzamer uitstraling had gehad. Vaak zijn panden zo gedateerd. Daar moet je dan jarenlang tegen aan kijken. Vaak saaiheid ten top. Of ze raken al weer snel ouderwets. Misschien ligt ook hier wel een taak voor de Stichting Dorpsbehoud. Het is goed om te merken dat we soms - en gelukkig steeds meer - om een onafhankelijk advies worden gevraagd. Er zijn ergens bouwplannen en ineens realiseert de opdrachtgever zich dat er een stichting is die daarbij wel eens zou kunnen adviseren. Als je als nieuwbouwer zo denkt en werkt, draag je ook mee aan het dorpsbehoud van Hardinxveld-Giessendam.

FOTO 1: Koningin Juliana arriveert bij Scheepswerf de Merwede op 30 mei 1959 voor de doop en tewaterlating van de Koningin Wilhelmina, een veerboot voor de verbinding Hoek van Holland-Harwich.

FOTO 2: Een van de zeeschepen met koninklijke namen glijdt van de helling.

MET NAME

HET KROONDOMEIN

't Kroondomein- een familiedomein

Bij het woord 'kroondomein' zal eerder de associatie met groene bossen opkomen dan met een woonhuis in een doodnormale straat. Toch, bij een wandeling over de Kerkweg zie je op nummer 4 wel degelijk 't Kroondomein' staan. Om verdere illusies de kop in te drukken: hier zetelt geen vorst, maar woont wel een Kroon. Hoewel de 'echte' Kroon al enkele jaren overleden is, zwaait zijn vrouw hier nog steeds de scepter. Mevrouw Kroon-Brouwer is in dit huis geboren en getogen lang voordat het 'het Kroondomein' was. Haar ouders, Kees Brouwer en Elizabeth van Wingerden, kwamen er kleine eeuw geleden wonen. In 1963 stierven zij 5 weken na elkaar, en het zo plotsklaps leeggekomen huis werd betrokken door de jongste dochter Jannie met haar man, Jacob Kroon. Een aantal jaren later woonden er wel 5 Kronen, waardoor de tijd rijp geacht werd het huis de waardige naam 'Kroondomein' te verlenen.

En hoewel de naam nu in mindere mate vertegenwoordigd is in het huis, het blijft het honk van de nazaten Kroon. Een huis dat geslachten zag komen en gaan, en dat zo met recht een echt familiedomein genoemd kan worden.

STRAATNAMEN

De straatnamen in 'Giessendam-West', in de volksmond ook wel 'Westwijk', herinneren aan de boerenbedrijvigheid die in vroeger tijden in dit gebied plaatsvond.

Neem bijvoorbeeld de naam Haringband.

Een oude vissersbenaming voor een houten harington is kantje. De door een logger gevangen haring werd aan boord geakaat, gezouten en in een ton geschept. Een dergelijke met haring gevulde ton werd een kantje genoemd. Aangevoerd aan de wal werd de haring vanuit het kantje veelal over gepakt in een nieuwe ton. Vanaf dat moment gold voor een ton niet meer de benaming kantje. Deze aanduiding bleef voorbehouden aan de houten vaten die aan boord van het vissersschip werden meegevoerd en daar werden gevuld met haring.

Een harington met hoepels er om

De zowel aan boord als aan land gebruikte tonnen werden door hoepels van griendhout bij elkaar gehouden. De verschillende lengten griendhout kregen vaak een naam door hun bestemming. De voor de haringtonnen gebruikte lengte griendhout kreeg zo de naam haringband. Haringband had een lengte van vijf voet (anderhalve meter). Hoeveel maal langer zal de huidige Haringband zijn?

BIJNA VERGETEN

WOORDEN

De Nederlandse taal is een levende taal. Dat betekent dat er nieuwe woorden bijkomen en dat er oude woorden verdwijnen. Dat verdwijnen gaat vaak geleidelijk en heeft vaak ook een directe reden. Deze keer nemen we een aantal woorden onder de loep, die slaan op geld. Veel van de woorden zijn nog gebaseerd op de tijd dat we nog harde guldens hadden, dus de tijd voor de komst van de Euro.

ALGEMENE BENAMINGEN

- grijpstuiver: klein bedrag, een bijverdienste
- habbekrats: gering bedrag
- mans: geld dat door muzikanten is opgehaald
- jatmoos: handgeld; het eerste opgehaalde geld (jat is een joods aanwijshandje op een stokje)
- poen, kluiten, lood, molm of oortjes:
- prent of brief: bankbiljet
- slappe was: papiergeld

BENAMINGEN VOOR MUNTEN EN BIJETTEN

- bal, pegel, piek, pop of voorwiel: gulden
- bas: stuiver
- daalder of lammetje: anderhalve gulden
- duppie, hondje, beesie of witje: dubbeltje
- fiets: vijf gulden
- geeltje: vijftig gulden
- heitje of maffie: kwartje
- joetje: tien gulden
- knaak of achterwiel: rijksdaalder
- meier of mud: honderd gulden
- (rooie) rug, groene prent of krant: duizend gulden
- schelling: dertig cent
- spie: cent
- stoter: twaalfenhalve cent

TOEGIFT

De daalder is een vanaf 1500 geslagen zilveren munt, afkomstig uit Bohemen, uit het Joachimsthal. Het muntstuk heette naar dat dal een thaler, vanderlandst naar daalder. Het zilver was afkomstig uit de zilverbij in dat gebied.

De Amerikaanse munteenheid dollar stamt overigens ook rechtstreeks van die thaler. Na de decimalisatie van de Nederlandse munt in 1807 werd de waarde van de daalder een gulden en vijftig cent. Daarmee werd deze gelijkgesteld aan de Pruisische thaler, die dertig groschen waard was. Onze daalder is dertig stuivers waard. Het was toen echter geen munt meer, maar slechts een rekeneenheid, die blijkens een logo van de ambulante handel nog steeds in beeld is, want 'op de markt is uw gulden een daalder waard'.

Het Roomse rijk kende de Reichsthaler, die een waarde had van vijftig groschen. Onze rijksdaalder is daarvan afgeleid, die had een waarde van vijftig stuivers.

MIJN DORP

DE KOEPEL

De Koepel- nog midden tussen de weilanden

Ooit was het er stil, lommerrijk en, ondanks zijn ligging midden in het dorp, min of meer afgelegen. Hier kwamen slechts mensen die er woonden of op bezoek kwamen: 'de Koepel'. Oorspronkelijk gebouwd als theekepel in de 'overtuin' van de deftige familie Langeveld die aan de overkant van de Wiel resideerde. Het liedje 'schuitje varen, theetje drinken, varen we naar de overtoom....' zal toen vaak weerklonken hebben. Wat een lustoord zal het geweest zijn! De tuin grensde aan de Achterdijk (nu Kerkweg). Afgescheiden voor het gepeupel door een mooie stenen muur. Oude foto's laten overigens zien dat het veel meer omvatte dan het smalle laantje van nu. De muur begon al waar nu nr. 17 staat.

Maar dat was lang voor mijn tijd. Toen ik baby was, was er het huidige paadje, dat leidde naar een houten keet, een dubbel woonhuis en de Koepel, die inmiddels niet slechts theekepel meer was, maar uitgebreid met een woonhuis. En o, hoe leuk kon je het treffen: in de koepel woonde familie van mij! Oudoom Jan Brouwer en zijn vrouw Annie.

Vage herinneringen heb ik aan een keuken in het souterrain, een plee met houten deksel en héél veel trappen. Geen gemakkelijk huis, zeker niet voor oude mensen. Vandaar dat die op den duur verhuisden naar een houten keet, die ernaast gebouwd was. Wat wil je meer: uitzicht op de Wiel en de kerk, midden in het dorp en toch zo stil en vrij als wat. Rustige burens, want het dubbele woonhuis was inmiddels

afgebroken voor de aanleg van de nieuwe begraafplaats. Uiteindelijk kwamen oom Jan en tante Annie ook daar terecht, en betrok een jong stel de keet. Ik erfde de geit die zij bij hun bruiloft kregen, en bracht uren door bij de koepel, samen met vriend geit, die luisterde naar de waardige naam Mohammed. Ik nam mijn leerboeken en Mohammed aan een riem mee naar de Koepel, en terwijl ik studeerde èn genoot van de heerlijke plek, scharrelde en graasde Mohammed bij me in de buurt, trouw als een hond. Gouden herinneringen!

De Koepel, voorjaar 2014

De Koepel zelf deed nog een poosje dienst als bibliotheek, maar verwaarloosde zienderogen.

Gelukkig ontfermde Arie van der Meijden zich er over. Als architect wist hij er een mooi en comfortabel huis van te maken, waar hij samen met zijn gezin tot op heden van geniet.

Maar zo rustig als weleer is het er niet meer. Waar wij vroeger kastanjes raaptten onder de machtige kastanjeboom, is nu een paadje waar duizenden per jaar over heen fietsen en wandelen. En het zou me niet verbazen als zich onder dezen weer een Jan, Annie en Mohammed bevinden...

Liesbeth Leenman

CULTUURHISTORIE

Nog maar kort geleden hebben we gemeenteraadsverkiezingen gehad. Zes partijen namen daaraan deel. De uitslag is bekend. Voorafgaand aan verkiezingen wordt er door elke partij een verkiezingsprogramma opgesteld. Daarin schrijven zij wat ze voor-

nemens zijn om in de komende vier jaar te gaan doen. Als je de verkiezingsprogramma's van die partijen bekijkt, kom je maar heel weinig cultuurhistorie tegen. En als het al wordt genoemd is het een algemene kreet. En dat is jammer. Want met je cultuurhistorie kun je zoveel. In Hardinxveld (niet in Giessendam, want dat dorp had niets met de riviervisserij) staan drie beelden die herinneren aan de visserij, die meer dan een eeuw terug het dorp welvaart bracht. Die beelden vallen niet op. Alleen de oudere bewoners weten nog dat er ooit werd gevist. De jeugd heeft er geen weet meer van en de passanten, die per fiets of met de benenwagen ons dorp aandoen, weten er al helemaal niets van. Over zoiets moet je communiceren. Daar ligt een mooie taak voor de na de verkiezingsuitslag gevormde coalitie. Op enkele cruciale punten in het dorp een bord, zoals er al een staat bij de vindplaats van Trijntje. Bijvoorbeeld in Boven-Hardinxveld op De Buurt bij het beeld 'Mensfiguur die vis draagt' een korte tekst waarop staat dat rond 1900 Hardinxveld een welvaarend riviervisserijdorp was, waar zalm, steur en vele andere soorten riviervis werden vermarkt.

In 2015 gaat Hardinxveld-Giessendam wel meedoen met een grootste regiomanifestatie, het Simposion. Op initiatief van Gorinchem komt er een route, met daarlangs kunstwerken. Ook in Hardinxveld-Giessendam, tussen Gorinchem en Museum De Koperen Knop (die ook deelneemt). Dat kan dan ineens weer wel. Laten we afspreken dat we eens wat 'cultuurhistorischer' gaan denken en doen. Het zou het leven in Hardinxveld-Giessendam nog meer veraangename.

De aanlegsteiger van de veerpont naar Werkendam. Op deze plaats speelde het visserijleven zich af.

UIT HET NIEUWS

Het staat buiten kijf dat buitenspelen goed is voor kinderen. Ook de gemeente ziet dat in en knapt daarom enkele speelplekken in het dorp op. Voor grote 'kinderen', die met brommer en motor bij de Schapendrift spelen, gaat dat echter niet op. Zij moeten hun 'speelplek' verlaten.

HEIKELIGHEDEN

HET STATION

Eind goed, al goed... (?) Ze mogen weer gezien worden, de trappen van het station. Een hele verbetering. Ze mogen weer betreden worden en daar waren ze tenslotte ook voor bedoeld. Geen ontsierend hekwerk meer. Het enige waar je over kunt struikelen, maar dan in figuurlijke zin, zijn de drie onderste treden. Die vallen nu wel heel erg op...

De gerenoveerde trappartij mag weer gezien worden.

*Mensen die de stationstrap afdalen
verbazen zich ten enen male:
de trap is heus mooi
zo zonder alle zoi,
maar hij mag wel eens een wit voetje halen!*

VISIE BEELDKWALITEIT

INLEIDING

Een van de taken van de overheid is de indeling van de ruimte. Waar, wat en hoeveel er wordt gebouwd is aan de overheid, die hiervoor beleid bepaalt. Dat lijkt allemaal heel simpel, maar daar gaat een hele wereld aan vooraf. Vaak wordt daarbij vergeten dat er al bebouwing in de directe omgeving is. Of dat er open stukken zijn, die in het landschap passen en daarom open moeten blijven. Daarop aansluiten is veel eenvoudiger en fraaier dan wat nieuws bedenken. Daarom moet er rekening worden gehouden met wat er is. In de praktijk gebeurt dat te weinig. Dat beleid is – als het goed is – op een heleboel zaken gebaseerd. Indelen van de ruimte behoort te zijn gebaseerd op een visie. Ons land is te klein om zomaar iedereen zijn gang te laten gaan. Daarom moet er goed worden nagedacht. En nadenken doe je vooraf.

VISIE

De visie op dit terrein voor de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden staat verwoord in een onlangs verschenen nota, een beeldkwaliteitsplan. Deze visie, dit plan, is bedoeld voor iedereen die zich bezighoudt met de ruimtelijke ontwikkeling in het landelijke gebied, zowel groot- als kleinschalig, zowel inci-

denteel als structureel, zowel beroepsmatig als maatschappelijk betrokken. Kortom, deze visie is voor iedereen. Ook voor de bestuurders en inwoners van Hardinxveld-Giessendam!

Het Gebiedsplatform moedigt iedereen aan het verhaal dat het gebied door beelden vertelt, te 'lezen' en op waarde te schatten. We laten even de visie zelf aan het woord:

Beelden zeggen meer dan 1000 woorden is een overbekend gezegde dat maar al te waar is. Daarom is het zo belangrijk dat beelden van goede kwaliteit zijn en het juiste verhaal vertellen. Niet minder belangrijk is dat dit verhaal begrepen wordt en doorverteld, zodat het verhaal levend blijft en op waarde kan worden geschat. Dit geldt zeker ook voor het landschaps- en omgevingsbeeld van de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Dit beeld vertelt het verhaal van de ontwikkeling die dit gebied door de eeuwen heen heeft meegemaakt en waardoor het gebied is zoals het is: karakteristiek en authentiek. Dit mooie lange verhaal duurt voort. Het is onze geschiedenis en hierin ligt onze toekomst. De schrijvers van de visie Beeldkwaliteit hebben zicht laten inspireren door de beelden van de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en willen deze inspiratie met ieder delen.

Versteende boerderijen zoals hier in Buitendams verplaats je niet zomaar.

BEELDKWALITEIT

Met deze visie beeldkwaliteit geeft het Gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden een concrete handreiking aan bestuurders, beleidsmakers, ontwikkelaars en ontwerpers, maar ook aan particulieren, burgers, ondernemers en maatschappelijke instellingen. Een handreiking om bij alle denkbare

Binnendams, bijna nergens meer zijn er nog open stukjes waar je zo op de Giessen of op het achterland kunt kijken.

ontwikkelingen in het plattelandsgebied zodanig rekening te houden met de authentieke kenmerken, dat de ruimtelijke identiteit en zeggingskracht voor bewoners en bezoekers behouden blijven. In een tijd waarin we zien dat de welstandstoets onder druk staat of op de achtergrond raakt, is dat hard nodig.

De visie nodigt uit om serieus kennis te maken met het gebied en zich te verdiepen in de achtergronden van het verhaal dat we in beeldtaal zo graag willen blijven doorvertellen. Maar hoe concreet en gedetailleerd we dat ook zouden willen uitwerken, het zal nooit voor iedere situatie toereikend zijn. De beeldkwaliteit van ons gebied is eigenlijk niet in starre regels te vatten. Het is maatwerk, waarbij het belangrijk is dat de regionale kennisplatforms vanaf het allereerste begin bij ontwikkelingen hun inbreng leveren.

Daarom roepen de samenstellers van de visie de ontwerpers en plannenmakers al aan het begin van het ontwikkelproces met deze handreiking aan de slag te gaan en de kennisplatforms erbij te betrekken. Dat zal het resultaat zeker ten goede komen. In die zin heeft ook deze visie een bijzondere meerwaarde, omdat ze is samengesteld door mensen uit de streek, met kennis van de streek en met hart voor de streek. En dat laatste is wel de grootste meerwaarde die we de ontwikkelingen in ons gebied kunnen meegeven.

DIJKLINTEN

De situatie in Hardinxveld-Giessendam wordt vooral bepaald door de rivierdijk. Maar ook andere bebouwingslinten komen voor een visie in aanmerking, zoals de Parallelweg, Binnendams (ook een rivier-

dijk), Koningin Wilhelminalaan, Sluisweg, Nieuwe-
weg enzovoort.

De ontwikkeling van de (rivier)dijklinten loopt aan-
vankelijk parallel aan die van de andere linten. Bij de
aanleg van de ringdijk in de 13^e eeuw verhuizen in de
Alblasserwaard ook de boerderijen die nog op
stroomruggen gebouwd staan naar de rivierdijk,
waarschijnlijk als gevolg van de ingestelde verhoef-
slaging (verplicht dijkonderhoud).

Omdat voor de aanleg van de ringdijk de bestaande
woonheuvels zijn benut, moesten de boerderijen
binnendijks worden herbouwd. Daarom staan veel
boerderijen met hun voorgevel direct ('klem') tegen
de dijk. Ook langs de noordzijde van de Giessen,
omdat deze dijk in 1277 nog korte tijd deel uitmaakt
van de eerste ringdijk. Vanwege het feit dat de om-
ringdijk in 1284 is verlegd naar de Merwede hoeft de
Giessendijk niet meer (althans veel minder) te wor-
den opgehoogd en blijft de situatie daar sindsdien
onveranderd. Maar dat geldt niet voor de rivierdij-
ken die steeds opnieuw moesten worden opge-
hoogd.

Het verplaatsen van de boerderijen wordt door de
verstening vanaf de 16^e eeuw veel moeilijker, met
als gevolg dat de boerderij bij volgende dijkverho-
gingen steeds verder in de dijk 'groeiden'. Dat laat-
ste zien we hier ter plaatse vooral in het westen van
Giessendam. In het algemeen geldt: hoe lager het
achterliggende land ligt, hoe hoger de bebouwing
tegen de dijk opkruipt.

Ontleend aan de Visie Beeldkwaliteit Alblasserwaard-Vijfheerenlanden
www.gebiedsplatform.nl / info@gebiedsplatform.nl

DE SEIZOENEN DOOR

Blauw, blauwer, blauwst in Binnendams

Dijkhuisje verscholen achter seringenweelde

Klem naast de snelweg- wie zou dat vermoeden?

Kaarsjes die de hele omgeving doen oplichten

Een tweede leven voor een schouw. Een plaatje langs het Pelgrimspad

WILT U DE NIEUWSBRIEF OOK GRATIS ONTVANGEN?

STUUR UW E-MAILADRES NAAR

INFO@DORPSBEHOUD.NL

COLOFON

Redactie : Liesbeth Leenman
Tekst : Liesbeth Leenman en Dick de Jong
Foto's : Ewoud Klop, Liesbeth Leenman en anderen
Fotobewerking : Ewoud Klop

Secretariaat: Kerkweg 72, 3371 AG Hardinxveld-Giessendam
www.dorpsbehoudhg.nl info@dorpsbehoud.nl